

UMUMTA'LIM MAKTABLARI O'QITUVCHILARIDA REFLEKSIV FAOLIYATNI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOLI VAZIYATLARNI MODELASHTIRISH TEXNOLOGIYALARINING O'RNI

**Xaydarov Xurshid
Ismatovich**

*Samarqand davlat pedagogika instituti mustaqil
tadqiqotchisi*
e-mail: xurshidxaydarov310@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisdagi umumta'lim maktablari o'qituvchilarida reflektiv faoliyatni rivojlantirishda muammoli vaziyatlarni modellashtirish texnologiyalarining ahamiyati yoritilgan. O'qituvchilarning kasbiy faoliyatini tahlil qilish, pedagogik qarorlar samaradorligini baholash va ta'lim sifatini oshirishda reflektiv yondashuvning imkoniyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: refleksiya, pedagogik refleksiya, muammoli vaziyat, modellashtirish, kasbiy kompetentlik, pedagogik faoliyat, pedagogik texnologiyalar, innovatsion yondashuv.

Bugungi kunda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini muntazam rivojlantirib borishni taqozo etmoqda. Zamonaviy pedagog nafaqat o'quv jarayonini tashkil etuvchi mutaxassis, balki o'z faoliyatini tahlil qila oladigan, mavjud muammolarni aniqlaydigan, ularning kelib chiqish sabablarini baholaydigan va o'z faoliyatini takomillashtirishga qodir bo'lgan ijodkor shaxs sifatida namoyon bo'lishi lozim [1].

Shu nuqtai nazardan qaraganda, reflektiv faoliyat pedagogning kasbiy mahoratini rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Refleksiya o'qituvchiga o'zining pedagogik faoliyatini tahlil qilish, yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlash, mavjud imkoniyatlarni baholash hamda faoliyatni takomillashtirishning istiqbolli yo'nalishlarini belgilash imkonini beradi.

Pedagogik amaliyotda uchraydigan murakkab va ziddiyatli vaziyatlarni modellashtirish esa reflektiv faoliyatni rivojlantirishning samarali vositalaridan biri hisoblanadi [2]. Chunki modellashtirish orqali pedagog turli vaziyatlarni tahlil qilish, ularning rivojlanish dinamikasini aniqlash va qabul qilingan qarorlarning natijalarini baholash imkoniyatiga ega bo'ladi. Refleksiya shaxsning o'z faoliyati, xatti-harakati va fikrlash jarayonlarini tahlil qilishi hamda baholashga qaratilgan murakkab psixologik-pedagogik jarayondir. Pedagogik refleksiya esa o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonidagi faoliyatini tahlil qilish, natijalarni baholash va keyingi faoliyatni rejalashtirishga yo'naltirilgan [3].

Pedagogik refleksiya quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:
o'z faoliyatini tahlil qilish;

1. Pedagogik vaziyatlarni baholash;
2. Mavjud muammolarni aniqlash;
3. Qabul qilingan qarorlarning samaradorligini baholash;
4. Kasbiy rivojlanish istiqbollari belgilash.

Mazkur komponentlar o'qituvchining kasbiy o'sishi va pedagogik mahoratini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim jarayonida turli xil pedagogik vaziyatlar yuzaga keladi. Ayrim holatlarda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi pasayadi, ba'zi hollarda esa sinf jamoasida kommunikativ muammolar paydo bo'ladi. Bundan tashqari, o'quvchilarning individual xususiyatlari, oilaviy muhit, psixologik omillar ham pedagogik jarayon samaradorligiga ta'sir ko'rsatadi [4].

Bunday vaziyatlarda pedagogik modellashtirish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- muammoli vaziyatlarning sabablarini aniqlash;
- vaziyatning rivojlanish istiqbollari baholash;
- muqobil yechim variantlarini ishlab chiqish;
- qabul qilingan qarorlarning samaradorligini oldindan prognoz qilish;
- olingan natijalarni tahlil qilish va baholash.

Natijada o'qituvchining refleksiv faoliyati faollashadi va uning kasbiy kompetentligi rivojlanadi. Refleksiv kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari o'qituvchilarda refleksiv kompetentlikni rivojlantirish quyidagi pedagogik shart-sharoitlarni yaratishni talab etadi:

birinchidan, ta'lim jarayonida muammoli vaziyatlardan foydalanish;
 ikkinchidan, pedagogik faoliyat natijalarini muntazam tahlil qilish;
 uchinchidan, o'qituvchilarning o'zaro hamkorligini rivojlantirish; to'rtinchidan, innovatsion pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy etish;
 beshinchidan, refleksiv topshiriqlar va treninglardan foydalanish.

Mazkur shart-sharoitlar pedagoglarning kasbiy rivojlanishiga va ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi. Innovatsion pedagogik texnologiyalarning imkoniyatlari so'nggi yillarda ta'lim tizimida interfaol metodlar, loyiha texnologiyasi, keys-stadi, muammoli o'qitish texnologiyasi va raqamli platformalardan keng foydalanilmoqda [5]. Ushbu texnologiyalar o'qituvchilarning refleksiv faoliyatini rivojlantirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi.

Ayniqsa, virtual ta'lim muhiti va sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi pedagogik vaziyatlarni modellashtirishning yangi bosqichini boshlab berdi. Buning natijasida pedagoglar murakkab vaziyatlarni xavfsiz muhitda tahlil qilish, turli yechim variantlarini sinab ko'rish va eng maqbul qarorlarni tanlash imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Pedagogik refleksiyaning ta'lim sifati bilan bog'liqligi Rrefleksiv yondashuv pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. O'z faoliyatini tahlil qila oladigan pedagog:

- o'quvchilarning ehtiyojlarini chuqurroq anglaydi;
- ta'lim jarayonidagi muammolarni tezroq aniqlaydi;
- innovatsion metodlarni samarali qo'llaydi;
- pedagogik qarorlarni ilmiy asosda qabul qiladi;
- ta'lim sifatini oshirishga erishadi.

Shu sababli reflektiv faoliyatni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Xulosa qilib aytganda, umumta'lim maktablari o'qituvchilarida reflektiv faoliyatni rivojlantirishda muammoli vaziyatlarni modellashtirish texnologiyalari muhim metodik vosita hisoblanadi. Mazkur texnologiyalar pedagogik faoliyatni chuqur tahlil qilish, muammolarni aniqlash, samarali qarorlar qabul qilish va kasbiy kompetentlikni rivojlantirishga xizmat qiladi [6]. Shuningdek, reflektiv yondashuv asosida tashkil etilgan pedagogik faoliyat o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirish, innovatsion faoliyatga tayyorligini kuchaytirish hamda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini ta'minlashga yordam beradi. Shu boisdan, muammoli vaziyatlarni modellashtirish texnologiyalarini o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi tizimiga keng joriy etish zamonaviy pedagogik ta'limning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xaydarov X.I. Malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarning intellektual faolligi // Kasb-hunar ta'limi. – Toshkent, 2025. – №3. – B. 141–144.
2. Usmanov B.I., Xaydarov X.I. O'qituvchilarning malaka oshirish jarayonida sun'iy intellektdan foydalanish texnologiyalari // Sun'iy intellekt va o'qitishning zamonaviy an'analari mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Samarqand: Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi, 2025. – B. 341–343.
3. Xaydarov X.I. Malaka oshirish jarayonida o'qituvchilarda intellektual faollikni rivojlantirish // Ijtimoiy fanlarda innovatsiya onlayn ilmiy jurnali. – 2024. – Jild 4, №7. – B. 39–40.
4. Xaydarov X.I. Barkamol avlodni shakllantirishda oila va uzluksiz ta'lim hamkorligi // Miasto Przyszłości. – 2024. – Vol. 50. – B. 357–359.
5. Xaydarov X.I. Methods of Determining Mathematical Ability in Students // Journal of Advanced Scientific Research. – 2024. – Vol. 3, Issue 3. – B. 6–10.
6. Xaydarov X.I. Malaka oshirish tizimida pedagogika fanidan amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi // «Globallashuv jarayonida jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimidagi dolzarb muammo va yechimlar» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. II qism. – Samarqand: JTSBMQTMOI Samarqand filiali, 2023. – B. 309–312.